

Intervju med Geir Lundestad

5. mai 2009

Du kom tidlig til Tromsø?

Jeg var student ved Universitetet i Oslo fra 1964 til 1970. Deretter var jeg stipendiat samme sted og skrev min doktoravhandling. Da jeg var ferdig som stipendiat, søkte jeg kun to stillinger; den ene var ved Universitetet i Tromsø (UiT) og den andre ved Høgskolen i Bodø. For det sto helt klart for meg at jeg skulle flytte nordover, var aldri i tvil om det. Det at jeg var nordfra, gjorde dette valget selvsagt for meg. Jeg fikk napp på begge søknadene. Siden det hørtes finere ut med universitet enn med høgskole, bestemte vi oss for å dra til Tromsø. Dit kom jeg tidlig i januar 1974. Jeg ville gjerne bidra til oppbyggingen av universitetet. Jeg så det hele i et idealistisk perspektiv og hadde stor tro på dette prosjektet. Jeg ble 16 år i Tromsø og angret ikke et sekund på at jeg dro dit. Jeg ville aldri ha flyttet sørover for å arbeide på et universitet. Det fikk jeg flere tilbud om. Det var faktisk bare én jobb som kunne fått meg til å dra fra Tromsø, og det var den jobben jeg har nå. For det er en helt fantastisk jobb.

Det historiefaglige miljøet markerte seg tidlig og fikk betydelig oppmerksomhet?

Det gikk svært bra på historieseksjonen, der det var mange dyktige folk som har klart seg godt i livet etterpå. Det var Narve Bjørge. Han produserte ikke så mye historiefaglig litteratur, men han var genuint opptatt av faget og gjorde en innsats der, selv om det etter hvert ble stadig mer universitetsadministrasjon. Så var det Edgeir Benum, også han en dyktig historiker som etter få år ble professor i Oslo. John Herstad minnet litt om Narve; han var også opptatt av faget, men som Narve kanskje enda mer opptatt av administrasjon. Så var det jo meg da, Knut Einar Eriksen og Randi Rønning Balsvik, og så kom den nyere generasjon. Mange av historikerne hevdet seg godt på nasjonalt nivå. Historie må ha vært blant de fagene på Universitetet som har hevdet seg best og holdt et høyt faglig nivå. Studiet rekrutterte også godt med studenter.

Mange flyttet jo sørover etter relativt kort tid i Tromsø. Det ble tidlig sagt om UiT at det aldri ville klare å etablere noe skikkelig medisinsk fagmiljø fordi de ansatte var karrierfolk som ville flytte sørover straks det åpnet

<http://doi.org/10.7557/15.4373>

seg en mulighet. Det var atskillig større optimisme når det gjaldt samfunnsviterne, som for en stor del var idealister som ville til Tromsø for å bidra til vekst og utvikling nordpå. Så viste det seg at selv om en del medisinske spesialister forsvant fra Tromsø, så finner vi faktisk et enestående stabilt personale der. Ære være Ole Mjøs, Rolf Seljelid, Arne Nordøy, Helge Stalsberg, Olav Helge Førde, Knut Rasmussen og alle de andre som har vært i Tromsø hele tiden. Men av alle de mer eller mindre venstreorienterte samfunnsviterne, havnet svært mange i Oslo og andre miljø sørpå.

For sterkt og ensidig fokus på det nordnorske i historie og andre fag?

Jeg har alltid ment og mener fortsatt at UiT må ha to ben å stå på. Det ene benet er den lokale forankringa i landsdelen. Jeg hadde aldri noe problemer med å støtte at historieseksjonen skulle være opptatt av Nord-Norge. Noen måtte skrive landsdelens historie, og det var naturlig at historieseksjonen ved UiT i høy grad bidro til det. Men det skulle være ett ben til. Jeg hevdet hele tiden at hvis vi skulle få et fullverdig universitet, så måtte fagmiljøene heve blikket over landsdelens, og også landets grenser, og rette søkelyset mot resten av verden.

99.9% av jordas befolkning er ikke norske. Skal vi ha en illusjon om å være et fullverdig universitet, må vi forholde oss også til disse 99.9%. Så er det bare 10% av det norske som er nordnorsk. Jeg reagerte alltid negativt på krav om at det nordnorske skulle prege begge bena. Jeg argumenterte hele tida for at det ene benet måtte være internasjonalt forankret. Personlig har jeg alltid jobbet med historiske tema i et internasjonalt perspektiv. Det ligger en patriotisme også bak kravet om at UiT skulle være god på europeisk og internasjonal historie. Bare på den måten kunne vi bevise at vi var et fullverdig universitet og ikke en distriktshøgskole. UiT bør ha noe å si om de store internasjonale temaene. Det er lett å synke ned i og å bli helt oppslukt av det lokale, også fordi der fortsatt er betydelige forventninger om dette både i regionale og lokale miljøer. Politikere og næringsliv venter at Universitetet skal trylle fram både det ene og det andre. Mye av dette er helt urealistisk. Uansett er det ikke mulig å være et fullverdig universitet dersom en ignorerer den internasjonale dimensjonen.

Hva med de mest radikale studentene?

Det krydde av svært radikale studenter. Jeg underviste i moderne historie. Å forelese om Stalin og sovjetisk utenrikspolitikk og om amerikansk utenrikspolitikk, som var mine spesialemner, for marxist-leninistiske studenter, var som å bevege seg i et minefelt. Men egentlig var det mest gøy. Jeg oppfattet det heller ikke som vanskelig å diskutere

med dem, for de kunne så altfor lite. Det gikk greit å snakke om Stalin og om utrenskninger og det hele. For å si det litt brutalt, jeg synes egentlig ikke de hadde noe å stille opp med. Men det har alltid være et paradoks for meg at såpass mange studenter, og faktisk også en del lærere, kunne tro på disse absurde påstandene som ml-bevegelsen forfektet, og som de mest radikale gikk rundt og trodde på. Det verste eksemplet jeg klarer å komme på, er at Albania, det fattigste og det minst frie landet i Europa, skulle være en ideologisk ledestjerne for et ikke ubetydelig antall norske studenter. Det er jo totalt latterlig. For meg har dette faktisk vært det eneste virkelig gode argument mot høyere utdanning. Du kan bli så grepet av teorier og ideologier at de overskygger selv den sterkeste virkelighet. En stor del av en studentgenerasjon, og også noen lærere, fikk seg altså til å tro på dette tullet. Det har vært et mysterium for meg som har ført til at jeg er begynt å lure på om det kan bli alt for mye ideologi. Historiefaget er ganske disiplinierende, for det legger så stor vekt på empiri.

Men det var ei underlig tid. Vi hadde en del framtrepende lærere, jeg tenker ikke minst på Yngvar Løchen, som var totalt ute av stand til å si noe negativt om de revolusjonære studentene og alt det de sto for. Etter at Løchen hadde skrevet en ubegripelig dårlig bok om Kina, fikk han brev fra den kinesiske ambassaden fordi det var en setning i boka som kunne tolkes som kritikk av den kinesiske politikken i Tibet. Han kom til meg fordi jeg angivelig var den lokale ekspert på internasjonal politikk. Han spurte meg om han burde sende en beklagelse til den kinesiske ambassaden. Hvis det var noe han skulle beklage, så måtte det ha vært boka. Han hadde derimot ingen grunn til å beklage noe som helst overfor den kinesiske ambassaden. Men dette sier litt om stemningen den gangen. Yngvar Løchen var ikke marxist-leninist sjøl, men i likhet med han var det ganske mange lærere som var helt ute av stand til å si noe negativt eller å ta et oppgjør med de mest ekstreme, venstreradikale synspunkter. Men de røde studentene ødela på ingen måte min hverdag. Jeg holdt på med mitt og forfektet mine synspunkter. Det kunne kanskje sågar ha sine fordeler med opposisjonelle studenter, sammenlignet med dem vi har nå, som du kan lire av deg hva som helst til; de skriver så blekket spruter uansett.

Universitetet ble raust behandlet av de bevilgende myndigheter i de første åra?

De sentrale myndigheter innså tidlig at hvis en skulle lykkes med å få et fullverdig universitet så langt mot nord, måtte en satse en del på stimuleringstiltak. Vi fikk eksempelvis en helt glimrende friårsordning med fri hvert femte år. Da reiste mange av oss til USA. I tillegg hadde vi,

i hvert fall i de årene jeg var i Tromsø, penger til å invitere forskere utenfra. Når jeg inviterte noen av de store navnene innenfor kaldkrigs-historie til Tromsø, så kom de alle som én. Jeg kan huske at på en statsviterkongress i Rio de Janeiro hadde UiT en større delegasjon enn mange land hadde. Det kom åtte fra Tromsø og tre fra Sveits.

Du ble valgt til prorektor?

Forskning er en langsiktig investering. Administrering gir resultat hver eneste dag. Jeg ble valgt til prorektor, og det synes jeg var helt greit. Det var interessant. Men universitetsadministrativt arbeid er jo på mange måter ytterst frustrerende, også fordi du tror at noen av landets mest rasjonelle folk er de som sitter som professorer på et universitet. Men det er jo bare tøv. For i de sentrale debattene er det nok å opplyse hva temaet er og institusjonstilknytninga til den som taler, så vet du hva innlegget vil inneholde i grove trekk. Særlig er budsjettdebatt på et universitet ytterst deprimerende greier. Jeg husker Institutt for biologi og geologi (IBG), som var et kunstig oppbygd institutt, for biologi og geologi har ikke mye til felles. Der var det tilsatt betydelig flere biologer enn geologer. Samtidig var det blitt stor etterspørsel etter geologer. Biologene som dominerte instituttet, fant likevel ikke at det var behov for geologer. For i biologi trengte de en stilling fordi det var en eller annen blomst de ikke hadde nok kompetanse på, eller gud vet hva. For de som tror at professorer opptrer rasjonelt i slike fora, kunne debatter av dette slaget virke ytterst deprimerende.

Det var noen av mine kolleger på UiT som var i stand til å heve seg over snevre faginteresser og som sto for et helhetlig, overordnet universitetsperspektiv. Blant disse vil jeg først og fremst trekke fram Rolf Seljelid. Selv om jeg mangler et par fingre, har jeg mer enn nok igjen til å telle opp alle de som hadde et noenlunde helhetlig perspektiv på Universitetet. Flere var det ikke i et miljø preget av sektortenkning og snevre faginteresser.

Viktig å tilhøre internasjonale forskernettverk?

Det å anlegge et universitet er et ytterst ambisiøst foretak. For politikerne er jobben gjort når de har gitt institusjonen et navn og bevilget pengene. Hvis du er tilsatt som vitenskapsmann på dette universitetet, har det ingen mening å innføre egne, lokale standarder. Vitenskap er en global virksomhet. Hvis du skal utføre god forskning i samfunnsvitenskap eller historie, så er dette globalt. Hvis ikke virksomheten tilhører internasjonale nettverk, så holder den kanskje heller ikke nødvendig

kvalitet. All verdens ting virker til å trekke forskeren mot det hverdagslige og hindrer han eller henne fra å løfte blikket og ta inn over seg globale standarder for vitenskap.

Jeg har besøkt en rekke av høyskolene her til lands. Da registrerer jeg ofte disse mekanismene som trekker forskning ned mot det hverdagslige og bort fra det mest krevende. Å konkurrere globalt er kjempetøft. Og litt av faren innenfor historiefaget var at der opplevde du at du var kretsmester, norgesmester og olympisk mester samtidig. For det var stort sett ingen andre som drev med Finnmarkshistorie enn de som satt i Tromsø. Så de var kretsmestre og norgesmestre, for de var best i det norske miljø, og de var verdensmestre, for det var ingen andre ute i verden som drev med Finnmarkshistorie. Dette var meget farlig fordi du definerer emneområder hvor ikke kvalitetskravene slår inn for fullt. Jeg sier ikke at det er noe galt med å holde på med Finnmarks historie, og minner om at slik forskning skulle være det ene benet. Men forskning på Finnmarks historie kan selvsagt, hvis den holder høy kvalitet, opplagt ha global relevans. Da er forskeren opptatt av problemstillinger innenfor historiefaget som slår gjennom også utenfor det lokale miljø.

Du har vel noen eksempler på det?

Det er en stor utfordring å etablere et universitet som kan forsvare sin plass innenfor et globalt system. I dette perspektivet har UiT klart seg bra. Ja, på noen områder har det gått mye bedre enn man kunne tro. Og medisinsk forskning gir de beste eksemplene. Jeg var to år på Harvard, og en av de ledende medisinerprofessorene der kom bort til meg, da han så at jeg var fra Tromsø, og sa at en av de få virkelig interessante nyvinningene innenfor medisinerutdanninga hadde skjedd i Tromsø. Da skjønner du at medisinerne må ha gjort noe rett. Det er imponerende at disse karrierefolkene innenfor medisin har klart å få til så mye ny og bra forskning. Det er ganske stort. Når det gjelder samfunnsfag, så er jeg litt mer i tvil om hva vi egentlig oppnådde. Det ble oppnådd en god del langs den lokale dimensjonen, og det er det ene benet, og det er viktig nok. Men det skulle også ha vært noe mer. Det skulle ha vært en mer bevisst satsing på resten av verden.

UiTs og nordnorsk identitet og selvbilde?

Det er klart at Universitetet har hatt positiv virkning på selvbildet til folk nordpå. Som begynnerstudent i Oslo høsten 1964 startet jeg på forbedende og statsvitenskap samtidig. I et par tre uker sa jeg ikke stort, og alle som kjenner meg, visste at det kostet litt. Mange av oss var rett og slett i tvil om hva slags språk/dialekt vi skulle snakke. Noen prøvde, straks de kom til Oslo, mer eller mindre vellykket, å snakke dannet

østnorsk. Jeg bestemte meg for at siden min identitet var nordnorsk, så valgte jeg å snakke nordnorsk. Og det var det. Men det var ikke et valg der utfallet var gitt i 1964. Da jeg var ferdig med studiene i 1970, var stemninga snudd fullstendig. Da var det jo like før en begynte å synes synd på disse østlendingene som ikke hadde noen dialekt. UiT passet veldig godt inn i denne bølgen. Når Universitetet lyktes på mange måter, så er det klart at det styrket den nordnorske identiteten. Når det gjelder rekrutteringa, så lyktes ikke UiT å omfatte/inkludere hele landsdelen. Allerede i min Tromsø-tid så vi jo at ungdom fra søndre del av Nordland, særlig Helgeland, orienterte seg i større grad mot Trondheim. Så har jo Høgskolen i Bodø bygd opp et tungt fagmiljø og kommer til å bli universitet om kort tid.

Det viktigste jeg tror jeg gjorde som prorektor på UiT, var å bidra i diskusjonen da det ble klart at Bodø i konkurranse med Tromsø kom til å få et siviløkonomstudium. Det var mye spektakkel omkring dette stortingsvedtaket, som en mente ville svekke Universitetet ved at en la et så tungt studium til Bodø. Men mitt syn var at vi skulle akseptere beslutninga og ikke mase på omkamp. Men vi skulle til gjengjeld gi politikerne så dårlig samvittighet for at de hadde undergravd UiT på denne måten, at vi skulle få en kompensasjonspakke som var minst like stor som siviløkonomutdanningen. Vi var på Stortinget, og jeg merket at jeg fikk draget på slik lobbyvirksomhet. Så vi fikk en kompensasjonspakke som bl.a. satte oss i stand til å starte jusstudium og sivilingeniørutdanning. Vi fikk en svært solid kompensasjon. Her bidro jeg litt, og det var kanskje det viktigste jeg gjorde. Mange av stortingsrepresentantene hadde nok dårlig samvittighet i forhold til Tromsø fordi de hadde stemt for å legge siviløkonomutdanninga til Bodø. Hvis du kjenner det minste til politikk, vet du at det er få ting politikere misliker så sterkt som å måtte ta stilling i lokaliseringskamper, ikke minst når nordnorske miljø blir satt opp mot hverandre. Da blir det gjerne ja, takk, begge deler. Og dette visste vi å utnytte til fulle. Dette var mitt eneste bidrag av noen betydning. Jeg sto jo ikke alene om dette synspunktet, men jeg kjørte ganske hardt på det og vil med min selektive hukommelse påstå at jeg bidro litt på dette punktet med at vi skulle legge bak oss dette med å slåss en negativ kamp mot Bodø, mot noe vi antakelig var dømt til å tape likevel. Og så ville vi ikke sitte igjen med noe.

Du har hevdet at det finns en viss sutrementalitet i Nord-Norge?

Jeg tenker da på denne offerrollen som man har tatt på seg i Nord-Norge. Den har jeg alltid reagert på. Men vi leste jo i *Nordlys* hver eneste dag at alle problemene i Nord-Norge skyltes en eller annen tosk som satt sørpå. Ivan Kristoffersen fortalte oss støtt og stadig at hvis det var noe

med fisken ute i havet, eller hvis bankene hadde problemer, så var det fordi at det var en eller annen instans sørpå som var ansvarlig. Hvis de strødde salt i gatene i Tromsø, så var det fordi det satt en tulling i Samferdselsdepartementet og bestemte at det skulle strøs salt i Tromsø. Og hva visste han om behovet for å salte gatene i Tromsø? Den holdninga, som jeg fortsatt registrerer, som går ut på at alle problem av betydning nordpå skyldes krefter utenfor Nord-Norge, er helt latterlig. Jeg finner lignende trekk i studier av nord-sør forholdet i internasjonalt perspektiv. Det er utbredt strategi i de fattige landene i sør å legge ansvaret for eget lands problemer på kolonimaktene eller den internasjonale, økonomiske strukturen. Det er klart at det er noe i slike synspunkter, men mye mindre enn folk tror. Dette er uansett en ødeleggende holdning fordi den lett fører til initiativløshet. Skal du sitte passiv og vente i Nord-Norge til det er kommet en helt annen beslutningsstruktur, før du gjør noe? Skal de fattige landene i sør sitte og vente på at det skjer en eller annen svær internasjonal omveltning? Dette virker helt handlingslammende. Det er klart det fantes utbytting av Nord-Norge i det store perspektivet. Men dette holder ikke som hovedforklaring på landsdelens problemer i dag. Og her må vi ta et oppgjør. Vi må rydde bort trua på at de problemene vi har, skyldes noen søringer som har bestemt et eller annet urimelig. Nei, vi må ta vår skjebne i egne hender og få gjort noe selv.

Ser du tendenser til at man legger lista for lavt for å oppnå størst mulig studentproduksjon?

Jo, det er en fare at man kan legge lista for lavt. Når jeg besøker høyskoler rundt i landet, får jeg høre at noen har sløyfet undervisning på mandager og noen på fredager og at noen har kuttet undervisning både mandag og fredag og gått over til tre dagers uke. Du merker også en uvilje mot å stille krav til studentene. Jeg husker godt fra min tid i Tromsø at det var flere lærere som på ideologisk grunnlag nærmest var helt imot å stryke folk. Innenfor noen fagmiljø drev man sabotasje mot karaktersystemet ved å gi alle kandidater samme karakter. Her må en være på vakt.

Du fant deg vel til rette i Tromsø-miljøet?

Ja, og da vil jeg trekke frem det sosiale. Det var overraskende få tromsøværingene i universitetsmiljøet, vi var i stor grad tilflyttere. Så vi ble hverandres familie. Vi hadde et enormt godt samhold. Vi omgikkens jo ikke bare på jobb – det var ikke en helg uten fest. Vi kom sammen hele tiden. Familiene kjente hverandre godt. Ungene lekte sammen. Mange av de kontaktene jeg har nå her i Oslo etter å ha vært her i snart 20 år,

går tilbake til Tromsø-tida. For mange av oss har flyttet sørover etter hvert. Og vi ser alle tilbake på Tromsø-tida og det helt unike sosiale miljøet med stor glede. Det hører med at dette var en periode da vi var unge og spreke og hadde lettere for å formes av omgivelsene enn vi har nå.

Men for all del – vi var definitivt opptatt av vår faglige virksomhet. De fleste av oss jobbet hardt. Så spilte noen av oss fotball på Universitetets bedriftsidrettslag. Vi hadde små unger, og selv vi mannfolkene mente at vi ikke forsømte disse ungene så altfor mye.

Det var virkelig en pionertid, der vi oppnådde en god del. Men vi hadde det jo først og fremst gøy.